

שיעור מס' 11 – כתבה משודרת

מטרות אופרטיביות:

- התלמידים יכירו את סוגי הכתבות העיתונאיות המשודרות.
- התלמידים ילמדו את ההבדל שבין סרט דוקומנטרי לכתבה עיתונאית.
- היכרות עם כללי אתיקה, חוקים וגבולות של הכתבה העיתונאית.
- יישום החומר הנלמד דרך תרגול אישי וכיתתי.

כתבה, סרט דוקומנטרי והמרחק שביניהם – ההבדל שבין קולנוע דוקומנטרי לבין כתבה עיתונאית הוא משמעותי ומהותי. אולם, תלמידים רבים יתקשו להבין מהו אותו הבדל וכיצד ניתן למנוע מכתבה עיתונאית להפוך לסרט דוקומנטרי. לכן, מומלץ כבר בשיעור הפתיחה להקרין סרט דוקומנטרי קצר ולהשוות אותו לכתבה עיתונאית קצרה, לדוגמא: [כתבה על פוקימונים](#).

מתוך נקודת הנחה שהמורה כבר לימד את התלמידים קולנוע דוקומנטרי, וכבר הקרין בכיתה מספר סרטים דוקומנטריים, עליו להעלות בפני הכיתה את סוגיית ההבדל בין קולנוע דוקומנטרי לבין כתבה, בסוגיה לדיון כיתתי.

תשובות תלמידים אפשריות כגון: "בכתבה יש יותר מרואיינים", "כתבה היא יותר קצרה" וכו', יפרו את הדיון, ועל כן המורה צריך להכין לעצמו תשובות שיקדמו את הדיון בכיתה לכיוונים מהותיים ולא רק טכניים (הרי גם בסרט דוקומנטרי יכולים להיות הרבה מרואיינים וגם הוא יכול להיות קצרצר).

אם נרצה להגדיר לתלמידינו מהו שורש ההבדל בין שני התחומים, נגדיר זאת כך: **בכתבה עיתונאית אנחנו מבקשים להציג תופעה שיש לה ערך חדשותי, לעומת זאת, סרט דוקומנטרי מספר סיפור שלרוב מתאר תהליך מסוים של מושא הסרט.**

איך מתחילים – האפשרות להפיק כתבה עיתונאית ניתנת לתלמידי מגמת תקשורת (שלומדים עם המורה העיוני על תהליכים של תקשורת, תפקידי התקשורת ועוד). בכל זאת, מומלץ שגם המורה המעשי יקדיש שיעור מבוא על ערכי החדשותיות והתפקידים שלה לאורך השנים. מומלץ להיעזר בחומרים של המורה העיוני או בחומרים שנמצאים בשפע באינטרנט לדוג' [מצגת ערכי חדשותיות](#).

כמו בכל יצירה שאנחנו מכוונים אליה את תלמידינו, גם בכתבה העיתונאית נשתדל שתלמידינו יביאו את עולמם האישי.

תרגיל הסקופ – עדיף שתרגיל זה יינתן כשיעורי בית, ובו נבקש מכל תלמיד להביא לשיעור הבא כותרת לידיעה עיתונאית קצרה. כבר בשלב ההנחיות נסביר לתלמידים שידיעה עיתונאית צריכה לפנות לכלל הציבור, ולכן סקופ בסגנון: "אחי מתגייס מחר לצבא" הוא לא בעל ערך רב. לעומת זאת סקופ כמו: "סבתי ניצולת השואה תדליק השנה משואה בהר הרצל" הוא טוב, וכן "בית הכנסת המרכזי של שכונת חיים יעבור שיפוץ" הוא טוב גם כן.

היכרות עם חמשת המ"מים – תרגיל המשך – לאחר שהתלמידים הביאו לכיתה את הסקופים שלהם נעבוד איתם על התוכן הבסיסי שמרכיב את הידיעה העיתונאית. למעשה, הכתבה צריכה לענות על חמש שאלות – מי? מה? מתי? מקום האירוע (היכן)? מדוע? כדוגמה להימצאותם של חמשת המ"מים ניתן להקרין לתלמידים [כתבה על אכיפת הרכיבה באופניים חשמליים](#), ולבקש מהם לזהות בעצמם את חמשת המ"מים.

מה: שיטות אכיפה חדשות של המשטרה את תופעת הרכיבה הלא חוקית של בני נוער
מי: המשטרה אוכפת

מתי: בעיקר בשעות הבוקר במהלך שנת הלימודים

מקום (היכן): סמוך לבתי הספר

מדוע: על מנת להפחית את כמות הנפגעים בתאונות אופניים

* חשוב להדגיש כי אין זה עניינו של המורה המעשי לתרגל עם התלמידים כתיבה עיתונאית, אולם תרגול שכזה יעזור מאוד לתלמידים בהמשך כאשר הם ירצו להוסיף קריינות לכתבה שלהם. לכן, מומלץ גם להביא גזרי עיתון של ידיעות חדשותיות ולבקש מהתלמידים לחפש את קיומם של חמשת המ"מים, ולתרגל איתם קצת טכניקות של כתיבה עיתונאית.

התחקיר העיתונאי – שלב חשוב ומרכזי בהפקת הכתבה (שיש לו גם משקל מבחינת תיק ההפקה) הוא החקר וההעמקה בסוגיה שבה התלמידים עומדים לעסוק. מלאכת התחקירות מצריכה ניסיון רב, וחשוב להדגיש לתלמידים כי רבים מן העוסקים בעשייה הטלוויזיונית הם תחקירנים שתפקידם הוא להשיג מידע.

באתר [איגוד העיתונאים](#) תוכלו למצוא פרטים אודות התחקיר העיתונאי הרצוי, וגם במקרה זה, סביר להניח שהמורה העיוני חופף למורה המעשי מבחינת התכנים. בשביל להבהיר לתלמידינו את חשיבות והכרחיות התחקיר, מומלץ להקרין להם כתבה מרובה בפרטים מלומדים שאילולא תחקיר רציני ומעמיק לא היינו מגיעים אליהם. לדוג' כתבה על [רבישת דירה מכונס נכסים](#) ששודרה בחדשות ערוץ 2. נשאל את תלמידינו לאלו פרטי מידע הגיעה הכתבת בזכות תחקיר מעמיק?

התשובות האפשריות הן: * להגיע לאנשים שרכשו בית בדרך זו ולהכיר את ה"סיפור" שעומד מאחורי זה. * פרטים מעולם הכלכלה שקשורים לנושא. * פרטים סוציולוגיים אודות הנושא. * מציאת אתרי בניה רלוונטיים שהצילום העיתונאי יתאפשר בהם. * הגעה למקורות מידע שמתמחים בסוגיה.

תרגיל חפש את המטמון – התרגיל הבא יתאפשר בכיתות שבהן לרוב המוחלט של התלמידים יש גישה לאינטרנט בבית הספר. נבקש מהתלמידים להתחלק לזוגות ולהתחיל בתחקיר הקשור לבית הספר. חיפוש באינטרנט, ראיון עם המנהל או עם אחד המורים הוותיקים, עיון בתמונות המחזור ועוד, כולם כשרים לצורך המשימה. ניתן לתלמידים כחצי שעה למטלה זו, שבסופה כל זוג יצטרך להציג את הפרט העסיסי ביותר שהוא הצליח למצוא. את התוצאות של התלמידים נכתוב על הלוח, מתוך תקווה שיהיו בו לפחות 7-8 פרטים עסיסיים ומפתיעים.

- "מעולם לא נכשלו תלמידים במגמת תקשורת"
- "אחוזי הגיוס לצה"ל הם הכי גבוהים בעיר"
- "שר הביטחון לשעבר הוא בוגר בית הספר"
- "מפעל הפיס יקים בבית הספר אולם ספורט בשנה הבאה"

כשהתלמידים יבחינו בכל הידיעות שהם עצמם הצליחו למצוא בקשר לבית הספר (מושא אפשרי של כתבה), סביר שהם יבינו היטב את משמעותה של מלאכת התחקיר. * כעת המורה יכול לבקש מהתלמידים שהביאו סקופים, להתחיל בתחקיר עיתונאי משלהם לגבי נושא מסוים, ולהביא לשיעור הבא 4-5 פרטי מידע שיכולים להוות תשתית לכתבה המיועדת.

סוגים של כתבות – לאחר שתלמידינו טעמו מעט את טעמה של העבודה העיתונאית, הגיע הזמן שיכירו את הקשת האפשרית של הכתבות העיתונאיות. הנה לפניכם כמה לינקים לכתבה מכל נושא, וכמובן שרצוי להרחיב את המידע והסגנון על כל כתבה דרך מצגת והוראה פרונטאלית (מומלץ שיתוף פעולה עם המורה העיוני).

כתבת נושא: [נוער חרדי נושר](#) .

כתבת תחקיר: [מה יש בתוך הגלידות שלנו?](#)

כתבת רקע: [כתבה על השר ישראל כץ](#) (חשוב להדגיש לתלמידים את הרקע האקטואלי).

כתבת ראיון: [יאיר לפיד מראיין את אריק שרון בחווה](#).

סיפור אנושי: [סליחה, מחילה וכפרה](#).

כתבת דיוקן: [כתבה על יובל שם- טוב \(יובל המבולבל\)](#) .

ממה מורכבת כתבה? – כאשר המורה ייגש ללמד את התחום של מבנה הכתבה ועיבודיה, רצוי שתלמידים כבר יהיה נושא ושכבר נעשה תחקיר לגביו. הדברים אמורים בעיקר לגבי כיתה י"ב שההוראה שם ממוקדת פרויקט וצריכה להיות תכליתית. מלאכת התחקיר והמחשבה על מבנה הכתבה דורשת מהתלמידים מחשבה, ניסוי וטעיה, יצירתיות והתמודדות עם קשיים טכניים. לכן, מומלץ לא לתרגל "על יבש", אלא להכווין את התלמידים תוך כדי ההוראה בהקשר לפרויקטים האישיים שלהם. עד כה, צפו התלמידים ביחד עם המורה ב-10 כתבות בערך, וסביר להניח כי בזמנם הפנוי הם צפו בעוד כמה עשרות (צפייה משפחתית בחדשות וכדומה). לכן כאשר המורה ישאל

את התלמידים "ממה מורכבת כתבה?" סביר להניח שרוב התשובות יהיו לעניין. תפקידנו הוא לחלק את תשובותיהם לקטגוריות הבאות:

הוספות בעריכה	ראיונות	צילומים
עזרי המחשה וירטואליים	שיחה עם מושא הכתבה	המקרה עצמו בשטח
תמונות וסרטוני ארכיון	דברי מומחים בנושא	צילומי מרחב ונוף שייכים
כתוביות מידע משלים	עדויות נוספות הקשורות	אילוסטרציות
קריינות		דיווח של הכתב מהשטח
פסקול		

החלוקה הנושאית הזאת תעשה למפיק/במאי סדר מבחינת הדברים הנדרשים לכתבה וסדר העבודה שלהם. כמובן שלטבלה זו ניתן להוסיף עוד פרטים שמופיעים בכתבות מאוד ספציפיות כמו- אפקטים קוליים, שחזור אירוע ועוד. בכל הקשור לראיונות ולקריינות, רצוי לחזור על החומר הנלמד בהקשר של הריאיון הדוקומנטרי (ראה [שיעור מספר 9](#)). בהקשר של הוספות העריכה, הדברים יהיו תלויים ביכולתו של המורה ושל תכנת העריכה לייצר גרפים, כתוביות ווידאו ארט.

תרגיל הצילום הרלוונטי - מה שמייחד את הצילום העיתונאי לעומת הצילום הדוקומנטרי הוא שעליו להיות ממוקד ביחס לנושא ולהעביר פרטי מידע שעליהם מדובר, לכן ההקפדה האמנותית צריכה להיות מינימלית. כלומר, ישנה העדפה של חומר אותנטי שמעביר את המידע, על פני צילומים יפים ואמנותיים. תרגיל "הצילום הרלוונטי" מצריך רגע של דמיון מודרך - עלינו לתאר סיטואציה די המונית שמתרחשים בה אירועים רבים במקביל (עצרת פוליטית, משחק כדורגל, פריימריז וכדומה). לצוות הדמיוני שלנו יש מצלמה אחת ועליו להחליט מה הוא יצלם בשביל כתבה שתשודר בעוד כמה שעות.

מורים שמעוניינים לאתגר את תלמידיהם ואת עצמם, יכולים לתרגל את התרגיל הזה באמת. על המורה יהיה לברר מתי נערך באזור מגוריהם של התלמידים אירוע שכזה (הפנינג של הקהילה, אירוע ספורטיבי, אזכרה ממלכתית ועוד), ולשלוח אותם עם ציוד צילום לאותה מטלה. התנסות שכזו תוסיף לתלמידים בטחון רב בעיקר עם התוצרים יהיו ראויים והסרט יוכל להישלח לגופים שהפיקו את האירוע. תוכלו למצוא דוגמאות רבות וטובות לכך [בערוץ הטלוויזיה החברתית](#).

מבנים אפשריים של הכתבה: בסופו של דבר, גם כתבה עיתונאית צריכה להיות מובנית לפי סדר הגיוני, קוהרנטי וקומוניקטיבי. על כן, מומלץ להציע לתלמידים כמה מבנים של כתבה עיתונאית, שלקוחים מספרם של מן ולימור - [עיתונאות](#) (1997) בהוצאת האוניברסיטה הפתוחה.

- המבנה הסיפורי - (עמ' 288 בספרם של מן ולימור), מומלץ להיכנס ללינק ולתמצת לתלמידים את הנאמר שם. כמובן שיש לעשות המרה בדברינו מכתבה עיתונאית כתובה לכתבה משודרת.
- טכניקת הפירמידה ההפוכה - (עמ' 294 בספרם של מן ולימור).

מה אסור וממה כדאי להימנע - גם חלק זה הוא עיוני, והסיבה שנציין אותו במערך שיעור זה, היא חשיבותו הרבה. אף אחד מאתנו (מורים ותלמידים) לא מעוניין להסתבך, ולכן מומלץ לשוחח עם התלמידים על הסכנות המשפטיות ולהציג להם מקרי בוחן שיעלו לדיון את ההבדל שבין בעיות אתיות לבין בעיות חוקתיות, לדוגמא [כתבת עובדה בפרשת סרון ר'](#).

לכן... מומלץ להימנע מכתבות שיש בהן היבט פלילי, כתבות על קטינים שמוצגים באור בעייתי. רצוי מאוד לבקש מראש הסכם בכתב מהמצולמים על הסכמתם להשתתף בכתבה, לא להיכנס לנושאים שעלולים לחשוף את התלמידים לסוגיות בעייתיות ולקושי בהתמודדות הנפשית.

תפקידו של הפסקול - תרגיל עיצוב פסקול - תרגיל זה ידרוש מהמורה מעט הכנה מוקדמת בחדר העריכה, אך ככל הנראה התוצאה תהיה שווה את ההשקעה. מורה יבחר לעצמו כתבה מאתר youtube.com (ניתן לבחור את אחת מהכתבות שהופיעו במערך השיעור הזה). המורה יוריד את הכתבה למחשב, ובתכנת העריכה יסיר את כל הקטעים שבהם מופיע הפסקול ואין מלל (כי במידה ויש מלל, הסרת הפסקול תפגום במידע או בעדויות שחשובות להבנת הכתבה). המורה יקרין לתלמידים את הכתבה ויבקש מהם לבחור פסקול לאותם רגעים שמהם הוסר הפסקול. מומלץ להכיר לתלמידים את האתר [youtube-mp3 converter](#), שיעזור להם להוריד פסקול בצורה קלה ומהירה. הגיוון של בחירות התלמידים יעזור לנו להדגיש בפניהם עד כמה משמעותית בחירה זו.

בעת בחינת התוצאות כדאי להדגיש בפניהם את הכללים הבאים:

- תפקידו של הפסקול הוא ללוות את הכתבה ולא להשתלט עליה.
- הפסקול צריך להיות מווסת בהתאם לתחושות בכתבה.
- זכויות יוצרים (!) - באופן כללי כדאי להסביר לתלמידים את המשמעויות המשפטיות, גם לטובת התלמידים שיבחרו ליצור סרטים דוקומנטריים.